

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ การเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดปัญหาการอพยพแรงงานจากชนบทสู่เมือง อันส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาไม่ว่าจะเป็นปัญหาการขาดแคลนแรงงานวัยหนุ่มในภาคเกษตรกรรม ปัญหาการขาดผู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนเกิดปัญหาในครอบครัว จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เป็นต้นมา ได้กำหนดทิศทางของ การพัฒนาประเทศ โดยยึด “คน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนา ต่อมา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 กำหนดแนวทางการพัฒนา “คน” ให้รู้เท่าทันกระแสโลกาภิวัตน์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ที่เน้นการเตรียมพร้อมของ “คน” ไทยเพื่อรองรับการปรับเปลี่ยนเศรษฐกิจและสังคมที่ประเทศจะต้องเผชิญในอนาคตได้มีการส่งเสริมให้ชุมชนมีการสร้างอาชีพในชุมชน และร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ที่เน้น “ภูมิคุ้มกัน” เหมือนคนที่ปลอดโรค “กินดีอยู่ดี” และมี “คุณภาพชีวิต” ที่ดีขึ้นกว่าเดิม โดยดำเนินกิจกรรม ส่งเสริมการเร่งพัฒนาพื้นที่ชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว การสืบทอดอาชีพที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และการผลิตในรูปของงานศิลปหัตถกรรม รวมถึงอุตสาหกรรมครัวเรือน เป็นการเพิ่มรายได้แก่ครอบครัว และแก้ปัญหาการอพยพละทิ้งถิ่นฐานอย่างยั่งยืน

จากการที่ พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ได้กำหนดประเภทโรงงานออกเป็น 3 จำพวก จำพวกที่หนึ่ง นั้นเป็นโรงงานที่ใช้คนงานไม่เกิน 20 คน เครื่องจักรไม่เกิน 20 แรงม้า จำพวกที่สอง เป็นโรงงานที่ใช้คนงานไม่เกิน 50 คน เครื่องจักรไม่เกิน 50 แรงม้า และจำพวกที่สามเป็นโรงงานที่ใช้คนงานตั้งแต่ 50 คน เครื่องจักรตั้งแต่ 50 แรงม้าขึ้นไป ซึ่งโรงงานที่อยู่ในจำพวกแรกจะเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กรวมถึงอุตสาหกรรมในครัวเรือน งานหัตถกรรม โรงงานจำพวกที่สองจะเป็นโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลาง และจำพวกที่สามจะเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ซึ่งถ้าเป็นอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดใหญ่นั้นหน่วยงานราชการอย่างกรมโรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม ก็จะเข้ามาดูแล ควบคุมอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะโรงงานจำพวกที่สาม กรมโรงงานจะเข้ามาควบคุมดูแลตั้งแต่การขออนุญาตตั้ง การก่อสร้าง การจัดวางเครื่องจักร การทดลองเดินเครื่องจักร การเดินการผลิตจริง ตลอดจนถึงการจัดการโรงงาน กำจัดสิ่งปฏิกูล ของเสียต่างๆในโรงงาน อีกทั้งมีพระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2535 รวมถึงกฎกระทรวง ประกาศกระทรวง หรือกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง กำกับดูแลด้านอาชีวอนามัย ความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน ดังนั้นโรงงานที่เป็นโรงงานขนาดกลางและขนาดใหญ่ จึงมีระบบการจัดการในด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยของคนงาน ขนาดที่เรียกว่าไวใจได้ แต่ในทางกลับกันสำหรับโรงงานขนาดเล็กรวมถึงอุตสาหกรรมครัวเรือนและงานหัตถกรรม ตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 ไม่ได้กำหนดว่าจะต้องขออนุญาตใดๆ ในขั้นตอนดังกล่าว ดังนั้นจึงเกิดปัญหาด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยขึ้นกับคนงาน ไม่ว่าจะสภาพการทำงานที่ไม่เหมาะสม แสงสว่างน้อยหรือมากเกินไป การถ่ายเทอากาศที่ไม่เพียงพอ พื้นที่การทำงานแคบเกินไป หรือมีการใช้สารเคมี

อันตรายโดยปราศจากการควบคุม หรือใช้โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เมื่อทำงานไปนานก็จะประสบกับปัญหาด้านสุขภาพในที่สุด อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในอุตสาหกรรมครัวเรือน อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากการขาดความรู้ในงานที่ทำ ขาดความชำนาญ ประสบการณ์ ไม่มีคู่มือการปฏิบัติงาน หรือขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ถูกต้อง รวมถึงขาดมาตรการในการป้องกันและควบคุม

จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นจังหวัดที่มีขนาดเล็ก มีศักยภาพสูงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สวยงาม การเดินทางไปที่สะดวกสบาย ใกล้กรุงเทพฯ และจังหวัดอื่นในแถบภูมิภาคความหลากหลายด้านอาชีพ เป็นแหล่งผลิตอาหารด้านเกษตรและอาหารทะเลที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม มีชนบทธรรมนิยม ประเพณีไทยอย่างสวยงามในดินแดนแถบนี้ พร้อมด้วย มีแหล่งโบราณสถานทางประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญาท้องถิ่นอันมีค่ามากมาย จากศักยภาพดังกล่าว จังหวัดสมุทรสงครามจึงมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามจุดแข็งของจังหวัด โดยกำหนดไว้ในแผนพัฒนาจังหวัดสมุทรสงคราม พ.ศ. 2553 - 2556 การพัฒนาและขยายตัวทางเศรษฐกิจ สังคม อุตสาหกรรม อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ขนานใหญ่ กล่าวคือ มีการอพยพของประชาชนเข้าสู่ย่านการท่องเที่ยวเพื่อทำงาน มีการส่งเสริมอาชีพที่เป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาอย่างจริงจัง แต่ยังคงขาดจิตสำนึกเรื่องอาชีพอนามัย และความปลอดภัยอย่างเพียงพอ จึงทำให้ผู้ประกอบการอาชีพในอุตสาหกรรมครัวเรือน ได้รับการบาดเจ็บจากการปฏิบัติงาน สุดท้ายก็จะส่งผลกระทบต่ออาชีพ เศรษฐกิจของครอบครัว ตำบล อำเภอ และจังหวัดสมุทรสงครามในที่สุด

ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาด้านอาชีพอนามัย และความปลอดภัยของผู้ประกอบอาชีพ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาถึงรูปแบบการเรียนรู้ และการแก้ปัญหาทางด้านอาชีพอนามัยและความปลอดภัยในงานหัตถกรรมในจังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อจะได้วิเคราะห์รูปแบบ และนำรูปแบบการเรียนรู้ และการแก้ปัญหาทางด้านอาชีพอนามัยและความปลอดภัยที่เหมาะสมไปใช้กับผู้ที่ประกอบอาชีพจริง ซึ่งอาจจะสามารถนำรูปแบบการเรียนรู้ และการแก้ปัญหาทางด้านอาชีพอนามัยและความปลอดภัยของผู้ประกอบอาชีพในงานหัตถกรรมไปใช้ ในลักษณะงานที่เหมือนหรือใกล้เคียงกัน ในพื้นที่อื่นๆ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษารูปแบบการเรียนรู้การแก้ปัญหาด้านอาชีพอนามัยและความปลอดภัยในงานหัตถกรรมในจังหวัดสมุทรสงครามในครั้งนี้

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาสถานภาพการเรียนรู้ และการแก้ปัญหาทางด้านอาชีพอนามัยและความปลอดภัยจากงานหัตถกรรมในจังหวัดสมุทรสงคราม

1.2.2 เพื่อกำหนดรูปแบบการเรียนรู้ ในการแก้ปัญหาทางด้านอาชีพอนามัยและความปลอดภัยจากงานหัตถกรรมในจังหวัดสมุทรสงคราม

1.2.3 เพื่อประเมินสถานภาพการเรียนรู้ ในการแก้ปัญหาทางด้านอาชีพอนามัยและความปลอดภัยจากงานหัตถกรรมในจังหวัดสมุทรสงคราม

1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตในเชิงพื้นที่ จะเน้นไปทำงานหัตถกรรม จากการใช้เครื่องมือทางด้านอาชีพอนามัย โดย การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) ในการคัดเลือกกลุ่มงานหัตถกรรมที่มีความเสี่ยงสูง กลุ่มงานหัตถกรรมดังกล่าว 2 กลุ่มผลิตภัณฑ์ คือ กลุ่มผลิตภัณฑ์บ้านทรงไทยจำลอง และเรือจำลอง

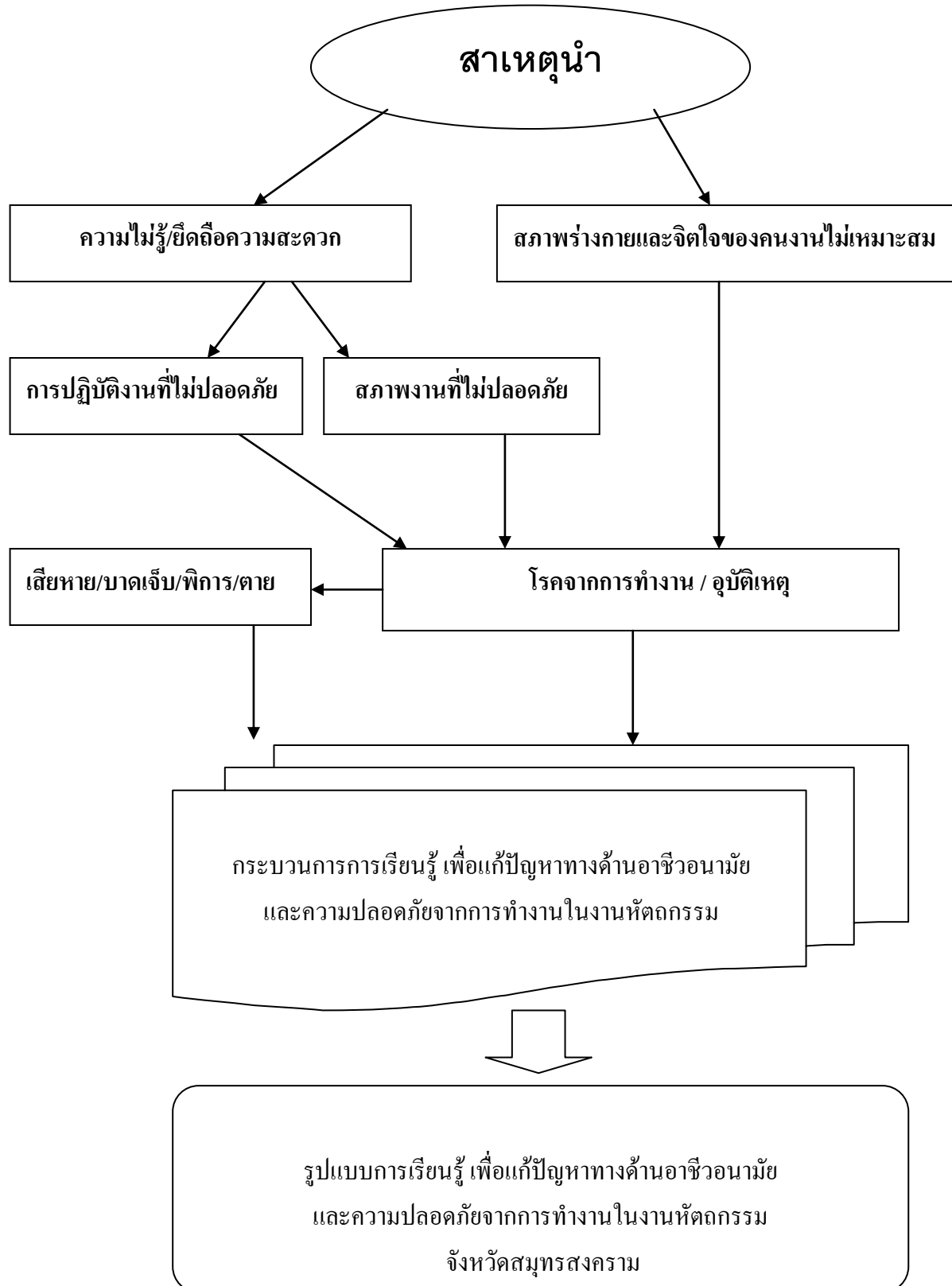
1.3.2 ขอบเขตในเชิงเนื้อหา จะเน้นศึกษารูปแบบการเรียนรู้ และการแก้ปัญหาทางด้านอาชีพอนามัยและความปลอดภัยจากงานหัตถกรรมตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1.3.2.1 ปัญหาสุขภาพการทำงาน ได้แก่ อากาศเจ็บป่วย ความไม่สบายตัว จากการทำงานหัตถกรรมของกลุ่มผลิตภัณฑ์บ้านทรงไทยจำลองและเรือจำลอง จากตัวช่างฝีมือเอง เพื่อนร่วมงาน และข้อมูลจากสถานให้บริการด้านสุขภาพในพื้นที่ที่ช่างฝีมืออาศัยอยู่

1.3.2.2 สถานภาพการเรียนรู้ในปัญหาและการแก้ไขปัญหา เป็นการประชุมกลุ่มผู้ประกอบงานหัตถกรรมกลุ่มผลิตภัณฑ์บ้านทรงไทยจำลองและเรือจำลอง เพื่อรับทราบปัญหา และการแก้ไขด้านอาชีพอนามัยและความปลอดภัยจากการทำงาน

1.3.2.3 การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ จากการศึกษาปัญหาและการแก้ไขปัญหา จะได้รูปแบบการเรียนรู้ และการแก้ปัญหาทางด้านอาชีพอนามัยและความปลอดภัยที่ตรง และเหมาะสมกับงานหัตถกรรมกลุ่มผลิตภัณฑ์บ้านทรงไทยจำลองและเรือจำลอง

1.4. กรอบแนวความคิดของการวิจัย

1.5 นิยามศัพท์

1.5.1 หัตถกรรม (Handicraft) คือ งานช่างที่ทำด้วยมือหรืออุปกรณ์ง่าย ๆ อาศัยทักษะและเน้นประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก โดยทั่วไปเป็นผลิตภัณฑ์ที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมและศาสนาสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้

1.5.2 ความเจ็บป่วยจากการทำงาน หมายถึง ความเจ็บป่วยที่ได้พิจารณาว่า มีสาเหตุจากกิจกรรม การทำงาน หรือสิ่งแวดล้อมของที่ทำงาน

1.5.3 การวิเคราะห์งานเพื่อความปลอดภัยหรือ Job Safety Analysis (JSA) หมายถึง เทคนิควิธีการที่จะให้ผู้ปฏิบัติงานทำ งานอย่างปลอดภัยที่สุด โดยการวิเคราะห์ถึงอันตรายที่แฝงอยู่ในขั้นตอนการทำงาน และพัฒนาวิธีการป้องกัน แก้ปัญหาอันตรายนั้น

1.5.4 การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) หมายถึง กระบวนการ การประมาณระดับความเสี่ยง และการตัดสินใจ ว่าความเสี่ยงนั้นอยู่ในระดับที่ยอมรับได้หรือไม่

1.5.5 ความเสี่ยง (Risk) หมายถึง ผลลัพธ์ของความน่าจะเป็นเกิดอันตราย และผลจากรุนแรงนั้น (อุบัติเหตุหรืออุบัติการณ์)

1.5.6 การชี้บ่งอันตราย (Hazard Identification) หมายถึง กระบวนการ ในการรับรู้ถึงอันตรายที่มีอยู่ และการกำหนดลักษณะของอันตราย

1.5.7 อันตราย (Hazard) หมายถึง แหล่งหรือสถานการณ์ที่อาจก่อให้เกิดการบาดเจ็บ หรือความเจ็บป่วย ความเสียหายของทรัพย์สิน ความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้รวมกัน

1.5.8 อุบัติเหตุ (Accident) หมายถึง เหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดคิดไว้ล่วงหน้า ซึ่งมีผลให้เกิดการเสียชีวิต ความเจ็บป่วย การบาดเจ็บ ความเสียหาย หรือความสูญเสียอื่น ๆ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1.1 ทราบถึงสถานภาพการการเรียนรู้ ในการแก้ปัญหาทางด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยจากงานหัตถกรรมในจังหวัดสมุทรสงคราม ที่อาจจะประยุกต์ใช้กับทฤษฎีการเรียนรู้ และเครื่องมือที่ศึกษาวิจัย

1.6.1.2 ได้รูปแบบการเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหาทางด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยที่เหมาะสมกับงานหัตถกรรมในจังหวัดสมุทรสงคราม

1.6.1.3 ผลลัพธ์จากการใช้รูปแบบการเรียนรู้ ทำให้ผู้ประกอบการอาชีพงานหัตถกรรมในจังหวัดสมุทรสงคราม มีความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดีขึ้น

1.6.1.4 สามารถนำรูปแบบการเรียนรู้ เพื่อการแก้ปัญหาทางด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยของผู้ประกอบการอาชีพงานหัตถกรรมไปใช้ ในลักษณะงานที่เหมือนหรือใกล้เคียงกัน ในพื้นที่อื่นๆ

1.6.2 หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.6.2.1 สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดสมุทรสงคราม ใช้ฐานข้อมูลพื้นฐานประกอบการวางแผนและพัฒนางานสาธารณสุข ในการกำหนดนโยบายท้องถิ่น และการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด ด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัย รวมทั้งการจัดทำกรอบนโยบายการพัฒนาชนบทด้านสาธารณสุข ในระดับต่างๆ เพื่อแก้ไขและลดปัญหาสาธารณสุขให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนพัฒนาการสาธารณสุขของชาติ ให้ดำเนินการให้เป็นไปตามแผนงาน

1.6.2.2 สำนักงานอุตสาหกรรม จังหวัดสมุทรสงคราม ใช้ฐานข้อมูลพื้นฐานประกอบการวิเคราะห์เสนอแนะนโยบายและแนวทางการป้องกันและแก้ไข ปัญหาด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัย ให้สอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์ของจังหวัดรวมทั้งประสานงาน และดำเนินการจัดทำงบประมาณ แผนงาน โครงการ และแผนปฏิบัติงานในความรับผิดชอบของสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด ในการเฝ้าระวัง ติดตามประเมินผล การเจ็บป่วยจากการทำงาน

1.6.2.3 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มีกระบวนการในการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีกระบวนการผลิตและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นลงการปฏิบัติในพื้นที่จริง และเป็นการบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนให้กับนักศึกษาสาขาเทคโนโลยีความปลอดภัยและอาชีวอนามัย ได้ประสบการณ์ตรง และมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ช่วยนักวิจัย

1.7 แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือผลการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมาย

1.7.1 นำผลสำเร็จจากการวิจัยถ่ายทอดกับกลุ่มตัวอย่างผลิตภัณฑ์บ้านทรงไทยจำลองและเรือจำลอง ถ่ายทอดความรู้โดยการเป็นพี่เลี้ยงคอยแนะนำการทำงานที่ไม่ก่อให้เกิดอันตราย

1.7.2 นำผลสำเร็จจากการวิจัยถ่ายทอดกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสงคราม สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรสงคราม

1.7.3 นำผลสำเร็จจากการวิจัยถ่ายทอดกับประชาชนทั่วไป ในการเสนอผลงานวิชาการของหน่วยงานต่างๆ ตามความเหมาะสม

1.7.4 นำผลสำเร็จจากการวิจัยถ่ายทอดกับประชาชนทั่วไป ในการเขียนบทความทางวิชาการในวารสารประจำปีของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา และวารสารอื่นๆ ตามความเหมาะสม

1.7.5 นำผลสำเร็จจากการวิจัย บูรณาการการเรียนการสอนโดยการถ่ายทอดกับนักศึกษาในการเรียน วิชาหลักความปลอดภัยในการทำงาน ของนักศึกษาสาขาเทคโนโลยีความปลอดภัยและอาชีวอนามัย และสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง